

Старкова Г. В.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Яресько К. В.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

РОЗСЛІДУВАЛЬНА ЖУРНАЛІСТИКА В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВИ

*У статті проаналізовано витоки розслідувальної (інвестигативної) журналістики, її мету й завдання. Авторки звертаються до зарубіжної історії, демонструючи можливості впливу роботи медійників. Водночас, констатують відсутність подібного досвіду в Україні. У статті досліджено наукові публікації останніх років, наголошено на усталеності двозначного сприйняття феномену в сучасному українському журналістознавстві – як жанру та методу – та значній зосередженості на теоретичних засадах його існування. Услід за закордонними дослідниками, авторки вважають за потрібне розширити погляд на журналістське розслідування та брати до уваги практичні та функціональні результати медійних матеріалів. Це має позитивно вплинути на сприйняття журналістів-розслідувачів суспільством, а через це – й підвищити впливовість. Авторки зосереджуються на аналізі впливів розслідувальної журналістики в Україні. Зокрема, розглянуто приклади псевдорозслідувань, коли лідери думок у соцмережах роблять «викриття» на поталу чийсь інтересів або задля збільшення популярності особистих ресурсів. Така діяльність засуджується професійною спільнотою, може призвести до судових процесів і суспільного засудження, але, з огляду на кількість підписників на різних платформах, на думку прихильників майже не впливає. Проаналізовано роботу груп журналістів, які проводять справжні розслідування, що призводить до реальних результатів – реакції влади або світової спільноти. Порушено питання про вплив розслідувальної журналістики на політичні процеси в Україні. На прикладах *Bihus.Info* та «Схеми: корупція в деталях» продемонстровані реальні результати, досягнуті за один місяць – політики змушені реагувати, компанії – сплатити податки або штрафи, припинити махінації. Викриття фактів агресії проти України, зроблені проєктами *InformNapalm* і *SeaCrime*, мають довготривалий вплив на міжнародному рівні. На відміну від загальносвітового досвіду, в нашій країні роль журналістських розслідувань важко назвати значною. Проте є вже чимало прикладів, коли політикум і суспільство змушені були реагувати на оприлюднену інформацію.*

Ключові слова: журналістика, журналістське розслідування, економіка, політика, війна, вплив, Донбас, Крим.

Постановка проблеми. Появу розслідувальної або інвестигативної (з англ. investigation – «розслідування») журналістики часто пов'язують з американськими газетярками, які на межі XIX та XX століть викривали економічні та політичні недоліки держави: бідність, відсутність нормальних умов роботи, корупцію, нечесну конкуренцію тощо. Через журналістські викриття уряд був змушений провести низку реформ, удосконаливши правову систему держави [4]. Найпоширеніший приклад із підручників журналістики [див., наприклад, 16; 11] стосується більш пізнього часу. «Вотергейтський скандал» спалахнув у 1970-х і призвів до імпічменту та звільнення президента США Річарда Ніксона. Значення роботи медійників тоді влучно охарактеризував політолог Саму-

ель Філіпс Гантінгтон: «У двох найдраматичніших внутрішньополітичних конфліктах часів адміністрації Ніксона – «пентагонських паперах» та Вотергейті – засоби масової інформації кинули виклик і перемогли виконавчу владу. Преса дійсно відіграла провідну роль у досягненні того, що раніше в американській історії не зробили жодна інституція, група чи об'єднання установ і груп: вигнання з посади президента, обраного менше двох років до того за підтримки однієї з найпотужніших в історії Америки більшостей. Жоден майбутній президент не може й не забуде цього факту» [36].

Пригадати матеріал, який мав подібний вплив в Україні, важко. Усім відомі «плівки Мельниченка», «вишки Бойка» або «свинарчуки», але

здається, що журналістським словом боротись – несила. Однак це може бути пов'язане зі ставленням до розслідувань – ані автори, ані громадськість майже не приділяють увагу наслідкам і впливу. Однак в останні шість років означилась тенденція до докорінних змін, пов'язаних із розкриттям прихованих, незручних обставин та обстоювання суспільством свого права на правду та покращення економіко-політичного клімату країни. Так, активно діють рухи щодо розслідувань злочинів на Майдані Незалежності під час Революції Гідності та вбивства херсонської активістки Катерини Гандзюк. Водночас, українські дослідники, які могли б стати провідниками громадськості у сприйнятті та інтерпретації викритих фактів, поки залишаються осторонь аспекту впливу на суспільство журналістських розслідувань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові розвідки останнього десятиліття в царині журналістикознавства та соціальних комунікацій остаточно закріпили двоїсте трактування «журналістського розслідування» – як жанру й методу отримання інформації [6; 1; 13; 31]. Серед найбільш ґрунтовних і послідовних можна назвати розвідки доцентки кафедри журналістики Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету Антоніни Іващук [13], яка досліджує проблему трансформації журналістських жанрів у сучасних умовах, звертає увагу на наукову та прикладну неусталеність термінології, наголошує, що результатом застосування методу розслідування є репортаж або розширена аналітична стаття «з яскраво вираженими репортажними елементами, вставками у вигляді інтерв'ю, монологічного чи діалогічного характеру». Дослідження доцентки Інституту журналістики Маргарити Нетреби переважно стосуються діяльності прес-служб, але є стаття про синтаксичні особливості оформлення заголовків журналістських розслідувань в інтернеті [19]. Вона вважає розслідування публіцистичним жанром і звертає увагу, що автори досліджуваних матеріалів намагаються виразити їх назви, використовуючи для цього, між іншим, синтаксичні засоби.

Професор Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка Микита Василенко переконаний, що інвестиційна журналістика в Україні «часто-густо відповідає на запити олігархічної верхівки», тому «говорити про моральність вітчизняної журналістики не доводиться», але її переповнення «домислами й вимислами» пов'язане ще й із менталітетом та «одіозними індивідуальними рисами наших

журналістів-практиків». Завершує автор свою статтю так: «Яскравим прикладом такого оригінального тлумачення міри домислу й вимислу є видавничо-журналістська діяльність автора цієї наукової розвідки. У творчій журналістській практиці він керується настановами великого Арістотеля з відомої «Поетики». Звучать вони так: «А як необхідно писати неправду, цьому краще за все повчитись у Гомера» [2, с. 36].

Функціональність журналістського розслідування є стрижневою у статті колишнього власного кореспондента видання «Дзеркало тижня», доцента Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка Іллі Хоменка. Він разом із колегою Володимиром Фоменком у 1996–2010 роках зробили близько ста розслідувань. На основі аналізу їх впливу дослідник доходить висновку, що пошук і розповсюдження медійниками прихованих від громадськості суспільно небезпечних фактів у нинішніх українських реаліях – коли відсутні механізми реагування суспільства на подібні сигнали – «нівелюють значення журналістського розслідування як соціально-комунікаційного інструмента» [31]. Утім, як бачимо, практичний досвід авторів стосується двох минулих десятиліть.

Звертаються до практичної частини журналістського розслідування й західні дослідники. Так, професор Інституту прикладних наук у Гамбурзі Людвіг Йоганнес серед обов'язкових критеріїв інвестиційної журналістики називає подальше відстежування й актуалізацію теми [14, с. 24]. Його британський колега Х'юго де Бург переконаний, що, розкриваючи корупційні схеми та зловживання владою, журналістські розслідування допомагають виявити негаразди в законодавстві для подальшого їх виправлення [35, с. 20]. Викладач американського Університету Джона Гопкінса Девід Еверетт зазначає: «Журналістське розслідування – це шанс відновити справедливість і зіграти роль Давида в боротьбі з Голіафом. Це ґрунтується на вірі в те, що журналісти, редактори й фотографи можуть відігравати величезну роль у поліпшенні суспільного життя» [8].

Постановка завдання. Метою статті є аналіз витоків розслідувальної (інвестиційної) журналістики, її мету й завдання. Саме практична значимість журналістських матеріалів, їх вплив на суспільство дозволила колись назвати журналістику «четвертою владою». Уведення результатів журналістських розслідувань у наукове поле спричинить поступове переосмислення їх ролі суспільством і приведе до пролонгування впливу,

що є вкрай важливим для цього жанру. Отже, мета нашого дослідження – зробити крок до зміни трактування сучасною українською наукою журналістських досліджень від суто теоретичного до більш практичного через аналіз їх впливу на політику, економіку та інші сторони життя держави.

Виклад основного матеріалу. Зазвичай удале журналістське розслідування відповідає таким вимогам: розкриває злободенне питання, актуальне для широкої аудиторії; пропонує новий погляд, який, окрім фактів, відбиває результат аналітичних роздумів і висновків журналіста; дозволяє зрозуміти, чому зображена ситуація та позиція сторін є саме такими, а не іншими; містить думки різних учасників подій; унаочнює те, що аудиторії було до того недоступне [6, с. 50].

Варто підкреслити, що в цій статті не беруться до уваги замовні матеріали («джинса») та псевдорозслідування, зміст яких не відповідає фактам, свідомо чи випадково дезінформує читачів, слухачів або глядачів, був отриманий із порушенням законів або інших актів України. Таким, наприклад, займається блогер і політик Анатолій Шарій. У своїх «розвідках» він, між іншим, видавав знищені на сході України БТР і танк армії Російської Федерації за українські, не показував російський «Бук», котрий виїхав до РФ після збиття Boeing 777 Malaysia Airlines рейсу МН17 над Донбасом у 2014 році тощо [30].

Притаманні ознаки дезінформації діяльності колишнього ведучого програми «Гроші» («1+1») та депутата Верховної Ради дев'ятого скликання Олександра Дубінського. Торік виконавча обов'язків міністра охорони здоров'я Уляна Супрун подала на нього до суду [29]. Дубінський звинувачував її чоловіка в розкраданні грошей, а також казав про «платний реєстр медичних послуг, на якому хоче «нагрітись» МОЗ». Супрун заявила, що у вказаних матеріалах судження видані за факти, а «брехня підкріплена фейковими документами». Міністерство також надало спростування.

Матеріали обох згаданих дописувачів змістовно та структурно подібні до журналістських розслідувань, але насправді ними не є. Подібна діяльність засуджується професійною спільнотою [6, с. 52; 1], однак обидва чоловіки мають тисячі підписників, які вірять в істинність наданої ними інформації. За словами журналіста Отара Довженко, їхній продукт – альтернативний інформаційний порядок денний, а популярність формується завдяки жорсткій критиці багатьох офіційних трактувань подій в Україні та наданню

альтернативних [26]. Нагадаємо, 327 тисяч виборців проголосували за віртуальну партію Шарія [25], блогер має понад 2 мільйони підписників на YouTube. Досягнення Дубінського в тій самій соцмережі скромніші – 350 тисяч. До того ж обидва мають понад сто тисяч підписників у Telegram, популярні сторінки у Facebook і сайти.

Серед найвизначніших розслідувань, які вплинули на історію України, самі журналісти назвали вісім [3]. Це публікації «Державний переворот» (1996, «Вечірній Київ», Віталій Карпенко), «Кучма, який живе в ілюзіях» (1999–2000, Георгій Гонгадзе), «Перевертні» (2002, «Сьогодні»), «Син Бога» (2005, «Українська правда», Сергій Лещенко), проєкт «Найкращий дім» (2008–2009, «Сьогодні»), «Під Києвом орудує другий Чикатило» (2009, «Сьогодні», Олександр Корчинський), «Вишка для Бойка» (2011, «Дзеркало тижня», Юрій Ніколов, Олексій Шалайський), «Таємниці „Межигір'я“. Розкіш султана» (2011, «Українська правда», Сергій Лещенко). Це дійсно резонансні дослідження, деякі з яких не лише мали вплив на суспільну думку, але і сприяли зміні влади.

Нині маємо в Україні кілька «профільних» команд журналістів. Наприклад, Bihus. Info та «Схеми: корупція в деталях» працюють у найбільш прийнятному для широкої аудиторії форматі – створюють відеоконтент. Професійні здобутки обох команд високо оцінені українськими та міжнародними організаціями. Зокрема, у 2017 році Марина Ансіфорова з команди журналістів-розслідувачів Дениса Бігуса здобула міжнародну нагороду Free Press Awards у номінації “Newcomer of the year” [9], головну нагороду Young Journalist Award від фундації Thomson виборола Мар'яна Мотрунич [10], а самого очільника медіа Національний фонд підтримки демократії (NED) назвав одним із п'яти провідних борців із корупцією у світі [7].

На сайті медіа повідомляється: «Bihus. Info – це команда журналістів, юристів, активістів і іт-фахівців, які завдають змін» [24]. З'явився проєкт у 2010 році, коли «під тиском журналістів, громадських діячів і деяких політиків сталися зміни в тендерному законодавстві України» [23], завдяки чому загалом став доступний, зокрема, «Вісник державних закупівель». Візуалізація текстів розслідувань з'явилась пізніше на телеканалі ZIK – телепрограму «Наші гроші» вів журналіст Денис Бігус. У 2015 році діяльність розслідувачів була формалізована завдяки створенню громадської організації «ТОМ 14». Нині всі телевізійні

та журналістські проекти колективу реалізуються на базі цієї ГО [5]. У 2017 році «ТОМ 14» створив проект «Тисни», присвячений юридичному обстоюванню результатів журналістських розслідувань. «Юристи „дають хід“ матеріалам, які розкопують журналісти на території всієї України, й переводять справи з медійної площини в юридичну: заяви до правоохоронних органів та судові засідання» [там само]. На сторінці «Ми вплинули» сайту «Bihus.Info» [15] лише за квітень 2020 року опубліковано 11 матеріалів. У них ідеться про розпочаті провадження та судові процеси, спричинені журналістськими розслідуваннями. Наприклад, журналісти оприлюднили інформацію, що, незважаючи на обіцянку голови партії «Слуга народу» Олександра Корнієнка відмовитись від державного фінансування, офіційної заяви до Національного агентства із запобігання корупції, в компетенції якого приймати такі рішення, подано не було. Після публікації Bihus.Info у «Службі народу» це визнали та повідомили: наразі тільки шукають, як утілити обіцяну заяву в життя [12].

На початку місяця Львівський АМКУ за заявою юристів «Тисни» оштрафував на 136 тисяч гривень дві пов'язані компанії. Вони узгодили дії на тендері на закупівлю електродвигунів від ДП «Львіввугілля» вартістю 1,7 мільйона гривень [33].

Допомагають юристи «Тисни» й іншим медійним проектам. Наприклад, завдяки їм директор компанії «Юнайтед Табако» (Дніпропетровська область) сплатив податки і штраф у розмірі 3,1 мільйона гривень через підробку акцизних марок, виявлену журналістами програми «Схеми» [32].

Серед останніх результатів викриттів «Схем» можна також згадати:

- подання новим міністром економіки Ігорем Петрашком виправленої декларації як кандидата на посаду, де чиновник указав «забуте» майно – елітний котедж під Києвом площею в 409 кв. м., та 15 соток землі, якими володіє його дружина [20];

- відкриття прокуратурою Закарпатської області провадження щодо закарпатських митників, які мають оформлене на родичів елітне майно незрозумілого походження й успішно перейшли на роботу до нової митниці (Державної митної служби) після початку ліквідації старої структури (Закарпатської митниці ДФС) [21];

- розірвання Міністерством оборони України укладених договорів на закупівлю засобів медичного захисту від COVID-19 – за даними розслідувачів, медзасоби на 69,6 мільйона гривень було заплановано купити в китайської фірми, котра

спеціалізується на виробництві та продажу телекомунікаційного обладнання, а від її імені документи підписував українець, «який, найімовірніше, сам працює у структурі» МОУ [18] тощо.

Таким чином, вплив журналістських розслідувань стає очевидним: справи розслідуються відповідними органами, передаються до суду, політики визнають провину.

На хвилі агресії Російської Федерації проти України постала необхідність розслідувань порушення законів та міжнародного права. У цьому до журналістів долучились громадські активісти. Серед подібних розслідувальних, наприклад, InformNapalm [37] і SeaCrime [39].

Міжнародна волонтерська спільнота InformNapalm була заснована в березні 2014 року. «На сьогодні на волонтерських засадах до спільноти InformNapalm уходять люди із 20 країн світу, які проводять OSINT-дослідження, перекладають та поширюють публікації іноземними мовами, ведуть важливу медійну, дипломатичну і про-світницьку роботу» [17]. Зауважимо, що OSINT розшифровується як «Open Source Intelligence» та є різновидом розвідки, призначеної для пошуку, збору та аналізу інформації із загальнодоступних джерел [38]. Спільнота також отримує інформацію від інсайдерів з окупованих територій (HUMINT, Human Intelligence) та хактивістів «Українського кіберальянсу» (Ukrainian Cyber Alliance, UCA), однак «не бере участі у зламах комп'ютерних систем, а займається виключно аналізом та публікує чутливу інформацію, а будь-які дані, отримані від хактивістів, проходять ретельну перевірку на основі альтернативних джерел» [17]. Своєю місією InformNapalm убачає «збір доказів та інформування світового співтовариства про реальну роль Росії в гібридних конфліктах та спецопераціях», «розкриття фактів про російське військове вторгнення в Україну», «викриття учасників агресії проти Грузії», «збір матеріалів про операції РФ у країнах Східної та Центральної Європи, а також на Близькому Сході».

Серед досягнень спільноти – створення найбільшої онлайн-бази даних прихованих фактів військової агресії РФ проти України. У ній є дані понад 2 600 кадрових військових зі складу 99 військових частин РФ, які брали участь в агресії проти України, а також ідентифікація 50 зразків російської важкої зброї та спеціальної техніки, поміченої на Донбасі. «Волонтери InformNapalm зібрили та опублікували дані 116 офіцерів ПКС РФ – пілотів та штурманів російської авіагрупи в Сирії, яка неодноразово наносила ракетні та

бомбові удари, унаслідок яких загинули тисячі мирних мешканців. Публікація даних членів екіпажів ПКС РФ викликала істеріку в російських ЗМІ, вони називали її «витоком секретної інформації». Водночас російське МЗС через свої дипломатичні канали також намагалось шантажувати країни, в яких були розміщені сервери з хостингом дзеркал сайту InformNapalm.org, вимагаючи закрити сайт, проте ці спроби зазнали невдачі» [17].

Про вплив розслідувань української спільноти свідчить і те, що її інформацію використовували розслідувачі Bellingcat та інших міжнародних організацій. Наприклад, у 2016 році, спираючись на дані української спільноти, Bellingcat указувала, що «в конфлікті на сході України брали участь або зробили в нього внесок десятки тисяч російських військовослужбовців» [27].

Міжнародна спільна слідча група (ЖТ), яка проводить розслідування катастрофи Boeing 777 Malaysia Airlines рейсу MH17 на Донбасі, посилалась на ексклюзивний аналіз і копії-дампи електронної пошти приймальні помічника президента РФ Владислава Суркова (SurkovLeaks), надані спільноті InformNapalm «Українським кіберальянсом» [17]. Також ці матеріали стали основою звіту «The Surkov Leaks: внутрішня кухня російської гібридної війни проти України», опублікованим у 2019 році британським Королівським Об'єднаним інститутом оборонних досліджень (Royal United Services Institute) [40].

Розслідувальний проєкт SeaCrime займається «дослідженням та інформаційною протидією незаконним суднозаходженням у закриті порти окупованого російськими загарбниками Криму» [22]. Він має на меті інформування (завдяки оприлюдненню суспільно значущої інформації), документування (створюючи матеріали, які можуть бути використані для судових проваджень), розслідування (встановлення раніше невідомих фактів) та аналітику (встановлення зв'язків між фактами, висновки, про-

гнозування). SeaCrime функціонує із 2016 року. За цей час розвідувачі написали понад 400 статей про судна та компанії, які порушують українське законодавство. Прикладом дієвості проєкту може слугувати поведінка 183-метрового судна FEDERAL ADI (ІМО: 8321931). 9 листопада минулого року воно зайшло до Севастопольської бухти, що зафіксував SeaCrime та надав відповідні докази державним органам. За зверненням Міністерства закордонних справ України Морська адміністрація Белізу позбавила порушника права на прапор. Це змусило судно тимчасово припинити роботу, що потребує великих витрат на утримання [34].

Нагадаємо, що через агресію щодо України проти Російської Федерації запроваджені міжнародні санкції – дипломатичні, фінансові, корпоративні, індивідуальні й економічні [28]. Ці обмеження не безтермінові, країни їх продовжують та посилюють, але можуть і послабити. Продовження санкцій спирається на поважні причини й обґрунтування. Наприклад, таке обґрунтування, що ситуація не змінюється. Доводити це й допомагають розслідувачі InformNapalm та SeaCrime.

Висновки і пропозиції. Проведений попередній та точковий аналіз впливу журналістських розслідувань, здійснених в Україні в останні роки, дозволяє дійти висновку про перенесення уваги медійників на результати своєї роботи та навіть забезпечення їх юридичного супроводження в потрібних інстанціях. Журналісти домагаються справедливості, доведеної їх розвідками, законними способами, викривають усе нові корупційні схеми, нечесних чиновників, соціальну несправедливість тощо. Окрім медійників, до розслідувань залучені громадські активісти. Саме їм належить заслуга викриття та фактичного доведення ролі зовнішнього ворога в житті України. Указані тенденції притаманні вітчизняному медіапростору останні кілька років і потребують подальшого глибшого наукового аналізу.

Список літератури:

1. Бель Б., Бурмагін О., Патора Т., Хоменок О. Посібник з журналістських розслідувань. Теорія та практика. Київ, 2013. 190 с.
2. Василенко М. Особливості розвитку журналістики-розслідування. Припустимі стандарти домислу і вимислу. *Наукові записки [Української академії друкарства]*. 2012. № 2. С. 31–36.
3. Вісім журналістських розслідувань, які вплинули на історію незалежної України. *Телекритика*. 2019. URL: <https://telekritika.ua/uk/smi/8-zhurnalistskih-rozsliduvan-yaki-vplinuili-na-istoriyu-nezalezhnoi-ukraini/> (дата звернення: 06.05.2020).
4. Гаков В. Цепные псы американской демократии. *Деньги*. 2003. №3 (408). С. 9–19.
5. ГО «ТОМ 14». *Bihus.Info*. URL: <https://bihus.info/projects/go-tom-14/> (дата звернення: 06.05.2020).
6. Голуб О.. Медіакомпас: путівник професійного журналіста. Практичний посібник. Київ, 2016. 184 с.
7. Денис Бігус отримав міжнародну премію Democracy Award-2017 в Капітолії США. *Bihus.Info*. 2017. URL: <https://bihus.info/denis-bigus-otrimav-miznarodnu-premiu-democracy-award-2017-v-kapitolii-ssa/> (дата звернення: 06.05.2020).

8. Еверетт Д. Учебный посібник репортера. Київ, 1997. URL: http://www.uapp.net/industry/guide/books/books_9.html (дата звернення: 06.05.2020).
9. Журналістка програми «Наші гроші» перемогла на престижному міжнародному конкурсі. *Bihus.info*. 2017. URL: <https://bihus.info/zurnalistka-programi-nasi-grosi-peremogla-na-prestiznomu-miznarodnomu-konkursi/> (дата звернення: 06.05.2020).
10. Журналістка «Наших грошей» Мар'яна Мотрунич перемогла на міжнародному конкурсі у Лондоні. *Bihus.Info*. 2017. URL: <https://bihus.info/zurnalistka-nasih-grosei-marana-motronic-peremogla-na-miznarodnomu-konkursi-u-londoni/> (дата звернення: 06.05.2020).
11. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості: підручник. Львів, 2008. 272 с.
12. Землянська М. У «Слузі Народу» визнали, що партія досі не відмовилась від держфінансування для допомоги медикам. *Bihus.Info*. 2020. URL: <https://bihus.info/u-sluzi-narodu-vyznaly-shho-partiya-dosi-ne-vidmovylas-vid-derzhfinansuvannya-dlya-dopomogy-medyam/> (дата звернення: 06.05.2020).
13. Іващук А. Трансформація жанрів і проблема їхньої ідентифікації в теорії та журналістській практиці. *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах*. 2013. Вип. 27. С. 375–391.
14. Йоганнес Л. Інвестигативний пошук / за заг. ред. В. Іванова. К., 2017. 266 с.
15. Ми вплинули. *Bihus.Info*. URL: <https://bihus.info/my-vplynuly/> (дата звернення: 06.05.2020).
16. Михайлин І. Основи журналістики : підручник. Київ, 2011. 496 с.
17. Міжнародній волонтерській спільноті InformNapalm шість років! Долучайтеся та підтримуйте полум'я! *InformNapalm*. 2020. URL: <https://informnapalm.org/ua/about-us/> (дата звернення: 06.05.2020).
18. Міноборони розриває угоди на закупівлі медтоварів у китайської фірми-торговця модемами, про яку розповіли «Схеми». *Радіо Свобода*. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-schemes-dogovory-rozirvano/30562946.html> (дата звернення: 06.05.2020).
19. Нетреба М. Синтаксичні особливості оформлення заголовків журналістських розслідувань в Інтернеті. *Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації*. 2014. Вип. 3. С. 83–87.
20. Новий міністр економіки додав у декларацію майно, яке знайшли журналісти-розслідувачі «Схем». *Радіо Свобода*. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-schemes-petrashko-vypravlena-deklaratsiya/30506426.html> (дата звернення: 06.05.2020).
21. Після розслідування «Схем» прокуратура взялася за статки закарпатських митників. *Радіо Свобода*. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-schemes-mindich-yermak-op/30572896.html> (дата звернення: 06.05.2020).
22. Представництво президента України в АР Крим дезінформує суспільство. *Myrotvorets News*. 2020. URL: <https://myrotvorets.news/sudna-pid-inozemnyu-praporamy-v-port/?fbclid=IwAR0GM6N0jgsJgiwqblbV6sR7LyURIizmBlvxH3t7OEMddCD78h1FOKypKe> (дата звернення: 06.05.2020).
23. Про «Наші гроші». *Наші гроші*. URL: <http://nashigrosi.org/about/> (дата звернення: 06.05.2020).
24. Про нас. *Bihus.Info*. URL: <https://bihus.info/about/> (дата звернення: 06.05.2020).
25. Результати позачергових виборів народних депутатів України по багатомандатному виборчому округу. *Центральна виборча комісія*. 2019. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp300pt001f01=919.html> (дата звернення: 06.05.2020).
26. Рихліцький В. Хто такий Шарій? Від українського журналіста до популярного блогера та проросійського політика. *MediaSapiens*. 2019. URL: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/23299/2019-08-07-khto-takii-sharii-vid-ukrainskogo-zhurnalista-do-populyarnogo-blogera-ta-prorosiiskogo-politika/> (дата звернення: 06.05.2020).
27. Российские солдаты в Украине: дьявол в медалях. *Bellingcat*. 2016. URL: <https://ru.bellingcat.com/novosti/russia/2016/08/31/medals-ru/> (дата звернення: 06.05.2020).
28. Санкції проти Росії. Нинішній стан, перспективи, успіхи та прогалини багатостороннього міжнародного санкційного режиму проти Російської Федерації. 2019. URL: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/t_sankcii_rf_a4_ukr.pdf (дата звернення: 06.05.2020).
29. Супрун подала на Дубінського до суду, звинувативши його в поширенні фейків. *MediaSapiens*. 2019. URL: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/22835/2019-05-07-suprun-podala-na-dubinskogo-do-sudu-zvinuvativshi-iogo-u-poshirenni-feikiv/> (дата звернення: 06.05.2020).
30. ФЕЙКИ ШАРИЯ. Как Шарий покрывает убийц украинцев. Часть 1. *Український мілітарний портал*. 2019. URL: <https://mil.in.ua/uk/blogs/fejky-sharyya-kak-sharyj-pokr-d1-8bvaet-ubycz-ukraynczev-chast-1/> (дата звернення: 06.05.2020).
31. Хоменко І. Функціональність журналістського розслідування в українському медійному просторі: погляд практика. *Current issues of mass communication*. 2013. Issue 14. С. 106–111. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmk_2013_14_24 (дата звернення: 06.05.2020).
32. Юристи Bihus.Info добились повернення 3,1 млн грн. в бюджет директором «Юнайтед Табако». *Bihus.Info*. 2020. URL: <https://bihus.info/yurysty-bihus-info-dobylys-povernennya-31-mln-grn-v-byudzhet-dyrektorom-yunajted-tabako/> (дата звернення: 06.05.2020).

33. Юристи Bihus.Info добились штрафу для тітки і племінника, що розпиляли 1,7 млн на тендері «Львіввугілля». *Bihus.Info*. 2020. URL: <https://bihus.info/yurysty-bihus-info-dobylys-shtrafu-dlya-titky-i-pleminnyka-shho-rozpylyaly-17-mln-na-tenderi-lvivvugillya/> (дата звернення: 06.05.2020).
34. Яресько К. Про наслідки незаконних суднозаходжень в окупований Крим. *Enigma*. 2020. URL: <https://enigma.ua/articles/pro-naslidki-nezakonnikh-sudnozakhodzhen-v-okupovaniy-krim> (дата звернення: 06.05.2020).
35. Burgh, Hugo De. *Investigative Journalism: Context and Practice*. New York, 2000. 328 с.
36. Crozier M. *The Crisis of Democracy*. 1975. URL: https://trilateral.org/download/doc/crisis_of_democracy.pdf (дата звернення: 06.05.2020).
37. InformNapalm. URL: <https://informnapalm.org/ua/> (дата звернення: 06.05.2020).
38. Open-source intelligence. Headquarters, Department of the Army. 2012. URL: <http://bibliography.opensourceintelligence.biz/STORAGE/2012.%20Open-source%20intelligence.%20atp2-22-9.pdf> (дата звернення: 06.05.2020).
39. SeaKrime. URL: <https://myrotvorets.news/category/seakrime/> (дата звернення: 06.05.2020).
40. Shandra A., Seely R. *The Surkov Leaks: The Inner Workings of Russia's Hybrid War in Ukraine*. 2019. URL: <https://rusi.org/publication/occasional-papers/surkov-leaks-inner-workings-russias-hybrid-war-ukraine> (дата звернення: 06.05.2020).

Starkova G. V., Yaresko K. V. INVESTIGATIVE JOURNALISM IN UKRAINE AND ITS INFLUENCES

The article analyzes the origins of investigative journalism, its goals and objectives. The authoresses turn to foreign history, demonstrating the possibilities of influencing the work of media workers. At the same time, they state the absence of such experience in Ukraine. The article examines the scientific publications of recent years, emphasis on the stability of the ambiguous perception of the phenomenon in modern Ukrainian journalistic science – both genre and method – and a significant focus on the theoretical foundations of its existence. Following in the footsteps of foreign researchers, the authoresses consider it necessary to broaden the view of journalistic investigation and take into account the practical and functional results of media materials. This should have a positive effect on the perception of investigative journalists in society, and therefore increase their influence. The authors focus on the analysis of influences of investigative journalism in Ukraine. In particular, examples of pseudo-investigations, when opinion leaders on social networks “expose” for someone’s interests or to increase the popularity of personal resources, are considered. Such activities are condemned by the professional community and can lead to lawsuits and public condemnation but judging by the number of subscribers on different platforms, almost does not affect the opinion of supporters and sympathizers. The authoresses have analyzed the work of groups of journalists who conduct real investigations, which leads to real results – the reaction of the authorities or the world community. The question of influence of investigative journalism on the political processes in Ukraine is raised. The examples of Bihus.Info and “Schemes: corruption in detail” show the real results achieved in one month – politicians are forced to react, companies are forced to pay taxes or fines, and dishonest transactions are stopped. The revelations of aggression against Ukraine made by the InformNapalm and SeaKrime projects have a long-term impact at the international level. In contrast to the global experience, the role of journalistic investigations can hardly be called significant in our country. However, there are already many examples when politicians and society were forced to react to the published information.

Key words: *journalism, journalistic investigation, economy, politics, war, influence, Donbas, Crimea.*